

EEN GEMEENTEBREED ONDERNEMERSFONDS IN HEERENVEEN: VOORWAARDEN EN PERSPECTIEVEN

Verslag van een vooronderzoek

25 september 2014

In opdracht van:

Samenvatting en leeswijzer

Zoals in veel gemeenten, wordt ook in de gemeente Heerenveen gediscussieerd over een structurele basis voor de financiering van de gezamenlijke belangen van de ondernemers. Daarvoor is een gemeentebreed ondernemersfonds in beeld gekomen. Dat fonds wordt gevoed vanuit een gemeentelijke subsidie. Ter verkrijging van de noodzakelijke middelen verhoogt de gemeente de opbrengst van de ozb voor de categorie niet-woningen met een bedrag dat identiek is aan die van de subsidie. In Heerenveen kan het gaan om een bedrag van omstreeks 530.000 euro.

Het is een verhaal 'van, voor en door ondernemers'. De gemeente bemoeit zich niet met de bestedingen, de ondernemers besturen hun eigen positie en via een 'trekkingsrechtensystematiek' komt het geld weer terug in de gebieden of sectoren waar het wordt opgebracht.

Bij de voorbereiding van een dergelijk fonds blijkt vaak in het buitengebied de nodige problematiek te liggen. Dat is ook in de gemeente Heerenveen het geval. De twee grote actoren in het buitengebied – de kleinere kernen en het agrarisch bedrijfsleven – zijn anders georganiseerd dan de ondernemersverenigingen op bedrijventerreinen en in het stedelijk gebied. Ze hebben ook een andere cultuur en geschiedenis en zien onvoldoende nuttige bestedingen voortkomen uit hun aandeel in een fonds.

De Vereniging Heerenveen 'n Gouden Plak heeft samen met de Ondernemerskring Heerenveen, de Heerenveense Ondernemers Vereniging en Koninklijke Horeca Nederland, afdeling Heerenveen, met steun van de gemeente, een vooronderzoek laten uitvoeren, om na te gaan of de problematiek in het buitengebied hanteerbaar kan worden gemaakt. Zonder handreikingen en perspectieven, kan van die problematiek een blokkadewerking uitgaan. Het gegeven dat het buitengebied slechts een minderheidsaandeel in de lokale economie heeft (minder dan 20% van de woz-waarde is belegd in het buitengebied) doet daar niets aan af. Een gemeentebreed fonds beoogt om de samenhang en de integratie in de lokale economie te bevorderen en daar zullen ook de kleine kernen en het agrarisch bedrijf van kunnen profiteren.

Het vooronderzoek heeft uitgewezen dat er voldoende waarborgen zijn om de visies vanuit het buitengebied tot hun recht te laten komen. Er zijn geen kant en klare oplossingen, maar er is zicht op een constructieve dynamiek, waarbij de partijen in het buitengebied vanuit hun eigen autonomie kunnen meedoen. Er zijn geen beletselen voor een 'hoofdonderzoek', waarin alle direct betrokkenen in de gemeente Heerenveen aan het woord komen en hun ambities kenbaar maken.

De kern van dit rapport staat in de conclusies, in paragraaf 5. De lezer die al iets weet van de achtergronden van ondernemersfondsen en de situatie in Heerenveen, kan volstaan met lezing van de paragrafen 4 tot en met 7 van dit rapport. De paragrafen 1 tot en met 3 en bijlage 1 dragen landelijk en lokaal referentiemateriaal aan, voor wie de situatie in Heerenveen goed wil beoordelen.

De auteurs:

Klaas G. van den Berg
Aart van Bochove

Mei Klaas
Bureau Blaauwberg

Inhoud

0. Samenvatting en leeswijzer	blz. 1
1. Vraagstelling: vooronderzoek	blz. 3
2. Context : Heerenveen	blz. 4
3. Drie varianten in fondsvorming	blz. 8
4. Opinievorming in het buitengebied	blz. 10
5. Conclusies over en aanbevelingen voor het buitengebied	blz. 11
6. Een paar aspecten van een Ondernemersfonds Heerenveen	blz. 14
7. Hoe verder	blz. 17
8. Bijlage 1: Context: Groeiende behoefte aan structurele oplossingen	blz. 19
9. Bijlage 2: Lijst met respondenten	blz. 22

1. Vraagstelling: vooronderzoek

Sinds begin 2014 functioneert de Vereniging 'Heerenveen 'n Gouden Plak', als netwerk van het georganiseerde bedrijfsleven in Heerenveen, de horeca, de stichting VVV Heerenveen Promotion, de binnenstadsondernemers, Thialf, sc-Heerenveen, Sportstad Heerenveen, het Friesland College, de cultuursector, de omliggende dorpen en de gemeente Heerenveen. In dit netwerk leeft de wens om te komen tot een structurele financiering van de gezamenlijke belangen, maar ook naar het versterken van de onderlinge verbindingen. Er zijn nu veel partijen op een eigen manier actief, zonder een goede samenhang. Om haar doelstelling te kunnen realiseren wil de vereniging de onderlinge samenwerking tussen de deelnemers verder versterken en wordt gezocht naar een structurele financiering.

In het centrum van Heerenveen wordt momenteel gewerkt met een ondernemersfonds op basis van reclamebelasting met een omvang van 134.000 euro's op jaarbasis (waarvan 10.000 wordt ingehouden voor inningkosten). Dat fonds is opgezet op verzoek van de Heerenveense Ondernemersvereniging (HOV) en Koninklijke Horeca Nederland, afdeling Heerenveen.

Op het bedrijventerrein Heerenveen Zuid is , op verzoek van de Ondernemerskring Heerenveen (OKH) gekeken naar de mogelijkheden voor de invoering van een BIZ.

Verder is begin 2014 het grondgebied van de gemeente Heerenveen uitgebreid met delen van de voormalige gemeenten Boarnsterhim en Skarsterlân.

Deze ingrediënten geven aanleiding om te onderzoeken of een gemeentebreed ondernemersfonds in Heerenveen, met een behoorlijke omvang, tot de mogelijkheden behoort. In dat kader is besloten om een kort vooronderzoek uit te voeren om de ambities van betrokkenen ten aanzien van een ondernemersfonds, vooral in de witte vlekken en bij de gemeente, in kaart te brengen en afgeleid daarvan te beoordelen of versnelling van het proces reëel is. Naast de kansen voor een ondernemersfonds op basis van OZB is daarbij ook gekeken naar de pro's en contra's van een ondernemersfonds op basis van Reclamebelasting.

2. Context: Heerenveen.

Heerenveen is een belangrijk economisch centrum in Fryslân. Er is een flinke inkomende pendel. De gemeente telt na de recente herindeling ruim 50.000 inwoners, waarvan 28.000 in Heerenveen zelf. Naar schatting 85% van de economie is in de hoofdkern geconcentreerd. Er is in Heerenveen veel te doen, er is ook veel ontwikkelruimte en er wordt actief geacquireerd. Daar hoort ook een actieve dialoog bij van en met ondernemers.

Het oprichten van een ondernemersfonds heeft al eerder op de politieke agenda gestaan in Heerenveen. Medio 2009 vroeg de Ondernemers Kring Heerenveen (OKH) de gemeente om mee te denken over een mogelijke oprichting. Aanleiding toen was het zoeken naar draagvlak voor noodzakelijke voorzieningen op de bedrijventerreinen, als collectieve beveiliging en het KVO-proces (Keurmerk Veilig Ondernemen). De OKH was tot de conclusie gekomen dat een niet-vrijblijvende oplossing nodig was. Die oplossing bestond toen al in de vorm van gemeentebreed ondernemersfonds op basis van OZB, onder meer in Leiden (2005) en Leeuwarden (2009). De gemeente was op dat moment bezig met de invoering van reclamebelasting voor het centrumgebied in Heerenveen. Dat bleek overigens een bewerkelijk proces te zijn en reden voor de gemeente om aan te geven dat in de toekomst vooral over een aanpak gesproken moest worden die geen onevenredig beslag op de gemeentelijke capaciteit zou leggen. Afsproken werd om eerst de effecten van de reclamebelasting af te wachten.

De reclamebelasting verschaftte het centrum van Heerenveen enige handelingsruimte, maar betekende niets voor de elders in de gemeente gevoelde problemen.

Daarop is in het laatste kwartaal van 2010 een 'quick scan' uitgevoerd naar de mening van de ondernemersverenigingen over een fonds op basis van een verhoging van de onroerend zaak belasting voor de categorie 'niet-woningen', de grondslag voor de inmiddels 30 gemeentebrede ondernemersfondsen in Nederland. Die quick scan wees uit dat er vooral bij de kleinere verenigingen buiten de kern Heerenveen en bij LTO – als woordvoerder voor het buitengebied – geen steun was voor een dergelijk fonds. Het initiatief is daarna terzijde gelegd.

De onderliggende problematiek is echter niet opgelost en is door drie nieuwe factoren weer actueel geworden:

- Door de gemeentelijke herindeling is de samenstelling van het grondgebied van de gemeente gewijzigd. Aan de bestaande vestigingsmilieus zijn nieuwe toegevoegd en kunnen nieuwe uitdagingen worden aangegaan. Zo kan bijvoorbeeld met de komst van Akkrum het watertoerisme verder worden uitgebouwd. Om de ambities van Heerenveen, om sportstad van Nederland te worden en een belangrijk economisch centrum in Fryslân te zijn, waar te maken en de kansen voor de nieuwe gemeente Heerenveen te verzilveren zullen ook bedrijven en voorzieningen voor zorg en onderwijs gemobiliseerd moeten worden. Daarvoor is een investering nodig in het klimaat voor samenwerking en innovatie.

- Een aantal partijen heeft die handschoen daadwerkelijk opgepakt en heeft de Vereniging Heerenveen 'n Gouden Plak opgericht. Het doel van Heerenveen 'n Gouden Plak is verbindingen te creëren, een brede marketing van Heerenveen op te zetten en geeft daarmee uitdrukking aan een ondernemersambitie. Ook al is helder dat lang niet elke ondernemer die ambitie op dit moment deelt, dan nog is het belangrijk dat het initiatief er is. De identiteit van en de dynamiek binnen een 'nieuwe' gemeente hebben een dergelijk initiatief nodig. De basis hiervoor is echter – ook financieel gezien – nog niet stevig genoeg om ook op termijn succesvol te kunnen zijn.
- Los van Heerenveen 'n Gouden Plak, heeft de OKH aangegeven naar structurele financiering te zoeken voor de gezamenlijke belangen op de bedrijventerreinen. De binnenstadsondernemers hebben met de reclamebelasting al een dergelijke positie. Er is sprake van een belangenparalleliteit. Maar als alle partijen een deeloplossing in hun eigen gebied zoeken, zou dat een gemiste kans zijn voor integratie en samenwerking.
- De Provincie Fryslân is bezig om de provinciale marketingorganisatie weer nieuw leven in te blazen. Een hoeksteen van die nieuwer organisatie zal zijn het goed vervlechten van provinciale en lokale marketing. Er moet volop geprofiteerd worden van de schaalvoordelen die een hechte samenwerking tussen het lokale en het provinciale niveau kan bieden. De Provincie Fryslân heeft gemeenten en ondernemers uitgenodigd om na te gaan of fondsvorming een goed middel is om de ondernemers toe te rusten voor de concurrentie met andere regio's.

Vooraf de eerste twee actuele omstandigheden zijn aanleiding geweest voor de Vereniging Heerenveen 'n Gouden Plak (ook namens de OKH, HOV en KHN) om met steun van de Gemeente Heerenveen opnieuw te kijken naar de kansen van een gemeentebreed ondernemersfonds. Het gaat om een vooronderzoek, met een beperkte vraagstelling. Dit vooronderzoek richt zich op de vraag hoe staat het met de eerder geuite bezwaren tegen een gemeentebreed fonds? Moet aan die bezwaren een vetokracht worden toegekend of zijn er oplossingen om de bezwaren hanteerbaar te maken? Hoeveel beweging zit er in de eerdere standpunten? Gezien de voorgeschiedenis, richt dit vooronderzoek zich vooral op het buitengebied.

Een bijkomende vraagstelling is of de reclamebelasting een alternatieve 'funding' voor Heerenveen 'n Gouden Plak kan zijn, wanneer het ondernemersfonds andermaal niet door gaat. Oppervlakkig beschouwd lijkt het met het ondernemersfonds een Heintje Davidsverhaal, want het komt steeds weer terug. Voor een deel klopt dat. De onderliggende problematiek – waar we zo meteen uitgebreid op in gaan – wordt niet opgelost door een fonds niet in te voeren. Aan de andere kant is er landelijk gezien steeds meer ervaring met fondsen en met het oplossen van de knelpunten. Het speelveld is niet in beton gegoten. Het loont de moeite om na te gaan of maatwerk mogelijk is in de context van Heerenveen.

De werkhypothese in dit vooronderzoek is geweest, de vorming van een fonds op basis van een voeding van 50 euro per 100.000 euro woz-waarde. Bij de huidige totale woz-waarde voor de categorie 'niet-woningen' in Heerenveen zou dat leiden tot een fonds waarin op jaarbasis 530.000 euro om gaat. De gemeentelijke ozb-tarifiering moet een meeropbrengst van die omvang mogelijk maken.

De aanname is dat het bedrag één op één voor een ondernemersfonds beschikbaar komt, in de vorm van een gemeentelijke subsidie. De inningkosten voor de gemeente zijn immers nihil. Het bedrag van 50 euro is een ervaringsgegeven. Enerzijds moeten de ondernemers de tariefsverhoging niet ervaren als een echte verhoging van hun bedrijfskosten. De OZB is weliswaar maar een fractie van hun kostenstructuur, maar met de verhoging van die kosten moet te allen tijde terughoudend worden omgesprongen. Anderzijds moet de opbrengst wel zo substantieel zijn, dat er voor een reeks van jaren echt iets mee te doen valt. De balans blijkt op veel plekken in het land te liggen bij 50 euro, met uitlopers naar 60 euro. Dat bedrag wordt gezamenlijk opgebracht door de eigenaar en de gebruiker van het onroerend goed.

In de filosofie van een ondernemersfonds gaat het niet alleen om het scheppen van een financiële positie. Het gaat ook om het organiseren van betrokkenheid. Er moet in het fonds een werkstructuur komen die het mogelijk maakt dat iedereen die meebetaalt, ook kan deelnemen aan de besluitvorming. In de praktijk blijkt daarvoor de trekkingsrechtensystematiek goed te werken. Een sector of een gebied krijgt een trekkingsrecht op het fonds naar rato van de eigen inleg. De sector of het gebied kan vrijelijk beschikken over dat trekkingsrecht. Daarmee is optimaal 'eigenaarschap' van het fonds gewaarborgd. Maar tegelijkertijd werken alle partijen wel samen in de structuur van het fonds. Ze kijken, met behoud van hun eigen financiële positie, naar elkaar. Dat bevordert de integratie. De vraag in het vooronderzoek is dus welke beelden en voorwaarden de vorming van een dergelijk fonds oproept, bij voorrang in het buitengebied. De kanttekening daarbij is dat de financiering en oprichting van een fonds geheel past binnen de bevoegdheden van de gemeenteraad. De raad heeft de vrijheid om de tarieven te verlagen of te verhogen, om welke moverende reden dan ook. De enige beperking is gelegen in de politieke afspraak tussen de gemeenten en het kabinet dat de macronorm (globaal: de inflatie) maatgevend is voor de tarieven. Maar het kabinet telt bij het toetsen van die norm een OZB-verhoging als gevolg van een ondernemersfonds niet mee. Waarmee de gemeentelijke belastingcapaciteit in tact blijft.

Ondernemersfonds als versterkend middel bij de herindeling.

De ervaring van heringedeelde gemeenten leert dat de aandacht het eerste paar jaar vooral intern gericht is. Dat is geen verrassing, want er moet heel veel gebeuren om tot een nieuwe geïntegreerde ambtelijke organisatie te komen. Dat betekent soms dat er buiten het gemeentehuis – bijvoorbeeld in het bedrijfsleven – niet zoveel gebeurt en dat structuren uit de oude gemeenten blijven functioneren.

In Heerenveen doet dat zich niet voor, maar het is verstandig om blijvend aandacht te besteden aan het integratieproces. Een ondernemersfonds kan daarbij een versterkend middel zijn, ook omdat het geen 'praatclub' is, maar slagkracht toevoegt. In Heerenveen speelt daarbij ook nog een ander aspect. Het gaat in de nieuwe gemeente Heerenveen niet alleen om meer kernen, maar ook om de tegenstelling tussen stad en platteland. De initiatiefnemer voor het onderhavige onderzoek – de vereniging Heerenveen 'n Gouden Plak – wordt gezien als iets van de kern Heerenveen en niet als iets waar ook het buitengebied bij betrokken is. Op zich is dat niet ernstig, want samenhang moet groeien. Maar om die samenhang te laten groeien, is een context nodig. Een gemeentebreed ondernemersfonds kan daar voor zorgen.

Tegenstelling stad – platteland.

In het vorige hoofdstuk hebben we aandacht besteed aan de motieven van ondernemers en politici om geïnteresseerd te zijn in fondsvorming. Dat was een landelijk valide verhaal. Maar dat verhaal heeft een verbijzondering nodig, want over het algemeen is de belangstelling voor fondsvorming op het platteland kleiner. Dat geldt zowel voor de kleinere kernen, als voor het 'echte' platteland: de agrarische sector. Het is een 'algemeen' verhaal, er zijn genoeg uitzonderingen. Maar toch een paar observaties:

- Het zwaartepunt van de economie is de laatste twintig jaar naar de steden verschoven. Dat is zichtbaar in het voorzieningenniveau. Voorzieningen voor onderwijs en zorg zijn geconcentreerd geraakt in de steden. Banken en andere dienstverleners hebben hun kantoren op het platteland gesloten. Dorpseconomieën krimpen. De relatie tussen stad en dorp wordt vanuit het dorp vaak als een verliesrelatie beleefd. In een dergelijk klimaat kan een ondernemersfonds als een 'stads construct' beleefd worden. Dat een fonds juist een instrument kan worden om iets te doen aan de verarming van het platteland, wordt niet direct ervaren. "Er wordt toch over ons beslist", is een hier en daar gehoord argument om een voorstel af te wijzen dat de afhankelijkheid nu juist moet verminderen.
- De verarming van het platteland wordt vaak nog gemaskeerd door de traditioneel hoge mate van samenhang en organisatie. In termen van een ondernemersfonds: in dorpen zijn minder freeriders dan in steden. Die sterke cohesie heeft echter ook een keerzijde. Met het beperkte kader in een kleine gemeenschap is de slagkracht in alle opzichten kleiner, terwijl ook op het platteland, in navolging van de steden, de vanzelfsprekende cohesie afneemt. Zo laat het ledental bij ondernemersverenigingen en ook bij LTO een dalende tendens zien (de LTO afdeling Heerenveen is daar een gelukkige uitzondering op), waardoor de slagkracht en daarmee ook de toegevoegde waarde voor de leden verder onder druk komt te staan.
- Het is in het begin vaak moeilijk om passende bestedingen te vinden voor gelden uit het ondernemersfonds. In de dorpskernen gaat het vooral om promotie en om gemeenschapsvoorzieningen, in het agrarisch gebied om marketing. De echte en broodnodige structuurversterking - zoals plattelandsvernieuwing, landbouwdiversificatie, ketenversterking, leegstandsbestrijding, cofinanciering bij Europese projecten en dergelijke - vergt weer veel scheppend vermogen. Daar beginnen nu in den lande de eerste voorbeelden van te verschijnen. Maar dat kost wel tijd.

Het platteland vergt van de initiatiefnemers voor een ondernemersfonds veel aandacht. Maar er zijn in het licht van de problematiek ook genoeg goede voorbeelden. In de nieuwe gemeente Heerenveen is de Ondernemersvereniging Akkrum Nes een dergelijk voorbeeld. Een vereniging die ondernemers uit het MKB, zzp-ers, de grotere bedrijven en het buitengebied bundelt en een zeer actief en modern programma aanbiedt.

3. Drie varianten in fondsvorming.

We hebben hierboven de nodige aandacht besteed aan het gemeentebrede ondernemersfonds, omdat een dergelijk fonds op dit moment aan de orde is in Heerenveen. Volledigheidshalve noemen we ook nog de twee andere constructies die aan de orde zijn.

- De Bedrijven Investerings Zone (BIZ) is een afzonderlijke wettelijke regeling, die in 2009 in het leven is geroepen als antwoord op de beweging 'van onderop' om tot collectieve arrangementen te komen. De BIZ-regeling wordt, na een experimenteerperiode, hoogstwaarschijnlijk per 1 januari 2015 permanent. De BIZ maakt het heffen van een afzonderlijke belasting in een beperkt gebied mogelijk onder nauw omschreven voorwaarden.
- De herleefde reclamebelasting. Deze belasting was ooit bedoeld om het maken van reclame in en aan de openbare ruimte enigszins te reguleren en is nu een tweede leven ingegaan als mogelijkheid voor fondsvorming vooral in winkelgebieden. Heerenveen heeft zoals gezegd sinds 2010 een reclamebelasting in het centrum.

Er zijn grote verschillen in de wijze van totstandkoming en inrichting en in handelingsvrijheid tussen de drie varianten. Het drietal wordt vaak voorgesteld als een soort menu waaruit te kiezen valt, maar ze zijn niet zonder meer elkaar 's alternatief. Ze vullen elkaar eerder aan dan dat ze elkaar vervangen. Over de verschillen kan veel gezegd worden. Maar in de kern is het verschil vooral een kwestie van ambitie:

- Een BIZ is aan de orde wanneer de ambitie is om een geografisch beperkt en al redelijk samenhangend gebied van een impuls te voorzien in de sfeer van 'schoon, heel en veilig'. De definitieve wet maakt ook investeringen in de economische ontwikkeling mogelijk, maar het blijft gaan om bestedingen die dicht tegen de publieke taken van de gemeente aan liggen.
- Reclamebelasting is een geëigend instrument om de lasten voor gebiedsgerichte promotie goed te verdelen. Omdat de belasting wordt geheven op reclame-uitingen, gaat het in de praktijk om winkelgebieden. De reclamebelasting slaat alleen gebruikers aan, terwijl bij een ondernemersfonds op basis van de WOZ ook de eigenaren meebetalen.
- Een ondernemersfonds is aan de orde wanneer de ambitie is om het ondernemingsklimaat in de hele gemeente een 'boost' te geven. Het is daarnaast aan de orde wanneer er geen behoefte is aan duidelijke voorschriften en er het vertrouwen is dat op basis van zelfsturing door ondernemers iets goeds kan worden ontwikkeld.

Een tweede verschil is de wijze van totstandkoming. Bij de BIZ is kwantitatief draagvlak een sleutelwoord. Het draagvlak wordt bepaald door het tellen van koppen in het gebied waar een plan voor een BIZ bestaat. Er is bij de start een meervoudige meerderheid nodig (de meerderheid van de belastingplichtigen moet zich uitspreken, van de opkomst moet tweederde voor zijn en de voorstemmers moeten ook de meerderheid van de woz-waarde vertegenwoordigen). Na de start kan een minderheid te allen tijde een herstemming aanvragen. Dit leidt in de praktijk tot de nodige problemen.

Zo ligt de lat zo hoog dat alleen de gebieden waar al een sterke organisatiegraad bestaat er aan kunnen voldoen. Daardoor wordt de BIZ vaak onbereikbaar voor de gebieden die dat het hardst nodig hebben. Belangrijker is nog dat het systeem een voortdurend 'koppen tellen' en rekenen uitlokt, in plaats van lange termijnplannen maken. De gemeente is bij de BIZ vooral een uitvoerder van de wet. De gemeente moet de draagvlakpeiling organiseren en daartoe het belastingbestand op maat ordenen, maar een eigen visie op de problematiek die met een BIZ opgelost moet worden is niet nodig.

De reclamebelasting zit anders in elkaar. De wet geeft aan de gemeente de bevoegdheid om een reclamebelasting in te voeren om elke moverende reden, ook om de algemene middelen aan te vullen. Er is wettelijk geen enkele draagvlaktoets nodig. De enige beperking is dat een bedrijf wel echt reclame moet voeren, wil het belast mogen worden. De meest bezwaren die tegen een reclamebelasting worden ingediend, hebben veelal betrekking op de vraag wat onder reclame moet worden verstaan. Is een mooi bord met een naamaanduiding ook reclame? De praktijk van de laatste acht jaar is echter anders. Een gemeente die een reclamebelasting invoert, doet dat tegenwoordig doorgaans op verzoek vanuit een winkelgebied en de opbrengst wordt na inhouding van kosten uitgekeerd aan een ondernemersvertegenwoordiging, ter bestrijding van de kosten voor gezamenlijke marketing of belangenbehartiging. Het is aan de gemeente zelf om af te wegen of er nog een draagvlakpeiling nodig is. Ook de belastinggrondslag is een gemeentelijke keuze. Het kan gaan om een vast bedrag per winkel, een bedrag per woz-eenheid of een bedrag per metrage van de reclamevoering. Zo is het ook in Heerenveen gegaan. In 2010 is op verzoek van de centrumwinkeliers een reclamebelasting ingevoerd op basis van een vast bedrag. De belasting wordt alleen door de gebruikers opgebracht.

Een gemeentebreed ondernemersfonds stelt de meeste eisen aan een eigenstandige politieke afweging door de gemeenteraad. Een ondernemersfonds bestaat op basis van een besluit van de raad om subsidie te verlenen. De formele positie van een ondernemersfonds is identiek aan die van welke gesubsidieerde instelling ook maar. De gemeente heft belasting om aan voldoende algemene middelen te komen voor de financiering van alle politieke besluiten.

Het enige verschil met een andere gesubsidieerde instelling is dat in het geval van een ondernemersfonds aan de gebruikers van de subsidie gevraagd wordt om akkoord te gaan met verruiming van de algemene middelen door een belastingverhoging. Materieel is een ondernemersfonds daarmee een middenweg tussen burgerlijke zelfsturing en gemeentepolitiek. In de afweging van de raad komen vragen aan de orde als: is er een problematiek die naar het inzicht van de raad moet worden aangepakt? Ziet het initiatief er vertrouwenwekkend uit, staan er goede overwegingen achter? Is een fonds een goed instrument om het ondernemingsklimaat te versterken? De raad zou een voorstel voor een fonds moeten toetsen op kwaliteit en overtuigingskracht, zoals de raad elk voorstel om geld uit te geven toetst. Draagvlak speelt daarbij een rol (alweer: zoals dat in een democratische context bij elk voorstel het geval hoort te zijn, bijvoorbeeld ook bij belastingverhogingen die niet bedoeld zijn om een ondernemersfonds te financieren), maar het eindoordeel van de raad is net zo goed ingegeven door eigen, politieke motieven.

4. **Opinievorming in het buitengebied.**

Er is in dit vooronderzoek gesproken met de besturen van de ondernemersverenigingen ONMKB, HNI Jubbega-Hoornsterzwaag en Akkrum-Nes, met het bestuur van LTO, afdeling Heerenveen en met het bestuur van de Stichting De Frije Wiken. Conform de verwachting, is in al die gesprekken de nodige kritische zin gebleken ten aanzien van een ondernemersfonds. Er zijn zeker nuances (die we zo zullen benoemen), maar er lopen tenminste twee problematische rode draden:

- Er is begrip voor de constructie van een fonds, er is een inzicht dat in compacte kernen en op bedrijventerreinen een fonds ook een oplossing kan zijn en er is ook inzicht dat fondsvorming een beweging is die een antwoord vereist. Maar voor de situatie op het platteland wordt een fonds minder nodig geacht. De organisatiegraad is nog hoog, er zijn budgetten uit contributie verkregen en er zijn geen duidelijke bestedingsdoelen in beeld voor geld uit het ondernemersfonds. Het is dus een combinatie van begrip en reserve.
- De tweede hoofdlijn is een zeker wantrouwen. De gedachte van een fonds komt van elders – uit een wellicht dominante stad, die zonder begrip voor de kleinere kernen optreedt. Er wordt sterk gehecht aan een eigen zeggenschap over de middelen uit een mogelijk ondernemersfonds en aan een zelfstandige besluitvorming, los van de kern Heerenveen.

We komen hier de eerder genoemde tegenstelling tussen stad en platteland tegen in zijn Heerenveense gedaante. Maar er zijn ook enkele nuanceringen:

- Er zijn wel degelijk ambities. Een voorbeeld is dat een van de verenigingen moeite heeft om actief te blijven, in het licht van ‘slapende’ leden en onduidelijkheid over de wensen van de leden. Dat is een voor veel verenigingen herkenbaar beeld. In dit geval wordt nagedacht over de vorming van een netwerkorganisatie met andere kernen, zodat er ‘massa’ ontstaat voor een ‘shared service center’. De besturen van de verenigingen kunnen zich dan weer op de inhoud concentreren. Maar op dit moment wordt het ondernemersfonds nog niet gezien als een optie om die ambitie mogelijk te maken.
- De vereniging in Akkrum-Nes heeft al een hele ontwikkeling doorgemaakt en beschikt over een breed samengesteld ledenbestand, inclusief bedrijven, winkeliers en horeca, zzp-ers en enkele melkveehouders. De vereniging heeft de komst van het fonds niet nodig om het activiteitenpakket te financieren, maar ziet op termijn wel mogelijkheden om de vleugels nog verder uit te slaan.
- De Frije Wiken is een stichting die zich met de recreatieve ontsluiting van het platteland bezig houdt. In zekere zin is De Frije Wiken het broertje van Heerenveen ’n Golden Plak. De stichting benut subsidies en bijdragen van sympathisanten en zoekt naar een steviger financiële basis.
- LTO afdeling Heerenveen heeft het fonds niet nodig. Men is goed georganiseerd en er zijn voorsnog voldoende middelen om de taken uit te voeren. Wel is er bereidheid, samen met de afdelingen Leeuwarden en Súdwest Fryslân, mee te denken over de kansen van een ondernemersfonds voor de agrarische sector. Als dat niets oplevert is restitutie een mogelijk alternatief.

5. Conclusies over en aanbevelingen voor het buitengebied.

Deze notitie gaat over een vooronderzoek naar de mogelijkheid en wenselijkheid van een ondernemersfonds in Heerenveen. Zoals in de inleiding van de notitie gemeld, hebben we in dit vooronderzoek de tegenspraak gezocht: is de problematische situatie ten aanzien van een gemeentebreed fonds in het buitengebied (nog steeds) een reden om af te zien van een dergelijk fonds?

Onze hoofdconclusie is dat de weerstand in het buitengebied geen reden hoeft te zijn om bij voorbaat al van een fonds af te zien. Het gaat in de kern om drie overwegingen:

1. De situatie in het buitengebied is in beweging. Het enthousiasme voor een fonds is weliswaar niet groot, maar er is op verscheidene plekken bereidheid om na te denken over oplossingen. En langzamerhand komen ook belangwekkende investeringsdoelen in zicht.
2. De weerstand in het buitengebied is voor slechts een deel principieel van aard. Het is vooral een praktische kwestie aan het worden. Partijen in het buitengebied (waaronder LTO) hebben begrip voor de constructie van een ondernemersfonds en vinden het ook een goed instrument voor 'elders', maar zien geen toegevoegde waarde van een fonds voor de specifieke behoeften van het buitengebied. Daarmee komen ze voor de vraag te staan of ze een instrument willen blokkeren dat ze zelf niet nodig hebben, maar dat voor anderen effectief is.
3. Het is duidelijk geworden dat een nee vanuit het buitengebied niet het einde van de discussie betekend. Dit is al de derde keer dat Heerenveen over een ondernemersfonds praat. De eerste twee keer is het niet doorgegaan vanwege het buitengebied. Het kan zijn dat het ook deze derde keer niet doorgaan. Maar de discussie is over twee of drie jaar weer terug. Er zijn in Heerenveen teveel uitdagingen die met een ondernemersfonds goed kunnen worden aangepakt. Overigens zijn er veel meer gemeenten waar een fonds na een aanvankelijk nee na verloop van tijd weer terugkomt op de agenda. Súdwest Fryslân is er daar een van.

Het argument dat het buitengebied slechts een minderheidsaandeel is in een eventueel gemeentebreed fonds, speelt bij deze conclusie geen rol. Zoals eerder betoogt, gaat het bij het inrichten van een ondernemersfonds niet om 'koppen tellen', maar om het wel of niet vertrouwenwekkende karakter van een voorstel.

Het is denkbaar dat de gemeenteraad instemt met een plan dat op steun van slechts een minderheid van de ondernemers kan rekenen, simpelweg omdat het een goed plan is. Omgekeerd is een meerderheid van ondernemers die voor een fonds is, niet automatisch een reden om het fonds er ook maar te laten komen. Er kunnen in het minderheidsaandeel argumenten en belangen zitten die het vertrouwen in een fonds bij voorbaat al weghalen.

De generieke aanbeveling uit dit vooronderzoek is dus om in een vervolgonderzoek breder te kijken naar de ambities rondom een ondernemersfonds, vooral in de kern Heerenveen. Maar bij die aanbeveling horen een paar handreikingen aan het buitengebied.

Ten eerste de positie van Heerenveen 'n Gouden Plak in het buitengebied. De vereniging Heerenveen 'n Gouden Plak is een van de initiatiefnemers van dit onderzoek en we hebben al vastgesteld dat het voor een nieuw samengestelde gemeente als Heerenveen een goede zaak is dat er een ondernemende club is met een behoorlijke ambitie op het punt van identiteit en marketing. Maar de ambitie wordt buiten de kern Heerenveen niet gevoeld. Dat kan op termijn best veranderen. Als Heerenveen 'n Gouden Plak zich ontwikkelt tot een sterk merk en ook het buitengebied steeds meer in zijn activiteiten kan betrekken is het goed denkbaar dat de vereniging op termijn ook daar herkend wordt. Maar zover is het nog niet. Het buitengebied mee laten betalen aan de gewenste 'funding' van Heerenveen 'n Gouden Plak zou nu geforceerd zijn.

Ten tweede de positie van de kleine kernen. Uit de constatering dat Heerenveen 'n Gouden Plak in redelijkheid vanuit de kern Heerenveen gefinancierd moet worden, volgt dat de kleine kernen de beschikking krijgen over hun gehele trekkingsrecht, minus een bijdrage aan het beheer van het fonds. In het geval van Akkrum-Nes, HNI Jubbega-Hoornsterzwaag en ONMKB betekent dat, dat de daar functionerende ondernemersverenigingen dat trekkingsrecht kunnen gaan uitoefenen. Ze zullen worden uitgenodigd om de ontwikkeling van Heerenveen 'n Gouden Plak te volgen, maar het is aan henzelf om te besluiten of zij op enig moment gaan meedoen. Het trekkingsrecht in kernen die wel een logisch samenhangend gebied zijn maar op dit moment niet over een vereniging beschikken, wordt apart gehouden. Het bestuur van het toekomstige fonds zal zich beijveren om ook in die gebieden een organisatie van de grond te krijgen. Overigens geldt bij een ondernemersfonds dat iedereen die ozb betaalt, ondernemer is en mee moet kunnen praten over de bestedingen. De verenigingen zullen dus worden aangemoedigd om ook ondernemers die nu nog geen lid zijn, bij de besluitvorming te betrekken.

Ten derde de positie van het agrarisch bedrijfsleven, waarvoor LTO de gesprekspartner is. Met LTO is afgesproken om een miniconferentie te organiseren en daarbij ook de afdelingen uit Súdwest Fryslân, Leeuwarden en mogelijk nog andere gemeenten (Friese Meren?) te betrekken. Onderwerp van gesprek zal zijn het identificeren van de kansen van een ondernemersfonds voor de agrarische sector en het nadenken over betekenisvolle bestedingsdoelen. Een mogelijk agrarisch trekkingsrecht is in veel gemeenten met een groot platteland immers van een behoorlijke omvang. Het is de moeite waard om niet alleen naar 'kleine' bestedingen te kijken (zoals verrekening met de LTO-contributie, marketing), maar ook naar wat meer structurele plannen.

Het is een constructieve aanpak, die er niet mee gebaat is dat er tijdsdruk op staat. Daarom ligt het in de rede om – mocht de gemeenteraad besluiten om het ondernemersfonds per 1 januari 2015 mogelijk te maken – af te spreken dat in het jaar 2015 gebruik zal worden gemaakt van een retributieregeling.

Op de woz-aanslag kan worden gezien of het om een agrarisch productiebedrijf gaat. De boeren worden uitgenodigd om een kopie van hun woz-aanslag aan het bestuur van het ondernemersfonds te sturen. Het percentage van de aanslag dat te maken heeft met de invoering van het ondernemersfonds, wordt vervolgens aan de ondernemer geretourneerd.

Natuurlijk verdient een retributieregeling geen schoonheidsprijs. Maar in Heerenveen lijkt de nodige dynamiek in de relatie tussen de agrarische ondernemers en hun niet-agrarische collega's bereikt te kunnen worden. Die kans moet benut worden.

Overigens zullen we de boven omschreven vrees van ondernemers dat er geen zeggenschap over de eigen middelen bestaat, niet alleen op het platteland tegenkomen. Daarom is het goed om nog eens de moraal van het fonds te benadrukken. Het is een zaak van, voor en door ondernemers. In de allianties of de werkgebieden waar de ondernemers georganiseerd zijn, krijgen ze de beschikking over hun eigen trekkingsrecht. Het fonds wil zeker samenwerking tussen gebieden uitlokken – dus op termijn ook tussen de kern Heerenveen en het platteland, maar niet ten koste van de zeggenschap van de ondernemers over hun eigen trekkingsrecht.

Ook over de vrees (geuit tijdens het vooronderzoek) dat er meer partijen opstaan in een werkgebied die zeggenschap opeisen over het trekkingsrecht, is duidelijkheid nodig. De praktijk zoals de 30 al bestaande fondsen die hebben afgesproken, is als volgt:

- Het bestuur van het ondernemersfonds erkent slechts één partij per werkgebied of alliantie. Die partij wordt getoetst op democratisch karakter en transparantie. Elke ondernemer in het gebied moet bij die partij welkom zijn.
- Aanvragen bij het bestuur van het fonds om over het eigen trekkingsrecht te beschikken, worden zonder inhoudelijke toets behandeld. Het fonds heeft geen inhoudelijke mening over de plannen.

Bij onenigheid in een gebied – disfunctioneren van een vereniging – bemiddelt en ondersteunt het bestuur van het fonds, net zo lang tot de vereniging weer functioneert.

6. Een paar aspecten van een Ondernemersfonds Heerenveen.

Dit vooronderzoek heeft zich geconcentreerd op het buitengebied. Er zijn echter ook vragen aan de orde geweest over de kern van Heerenveen en over een paar andere aspecten van een mogelijk ondernemersfonds.

In de eerste plaats de toekomstige financiële positie van Heerenveen 'n Gouden Plak. De vereniging Heerenveen 'n Gouden Plak heeft de discussie over een gemeentebreed fonds mede geïnitieerd om een bredere financiële basis voor de marketingactiviteiten te scheppen. Op dit moment zijn alleen de gemeente, de binnenstadswinkeliers en de horeca (dankzij de reclamebelasting) in staat om structureel bij te dragen. En de OKH heeft een meerjarige toezegging gedaan.

Nu is de komst van een ondernemersfonds geen kant-en-klare oplossing voor Heerenveen 'n Gouden Plak. We hebben al aangegeven dat het buitengebied in redelijkheid over zijn eigen trekkingsrecht moet kunnen beschikken.

Daarmee is niet gezegd dat het trekkingsrecht uit de kern Heerenveen wel beschikbaar komt voor Heerenveen 'n Gouden Plak. De formule van een ondernemersfonds gaat uit van een goede balans tussen enerzijds het 'eigenaarschap' – de zeggenschap van werkgebieden over hun eigen opbrengst – en anderzijds de gemeentebrede samenwerking.

In al langer bestaande fondsen blijkt dat na verloop van tijd tussen de 10 en de 20% van de middelen beschikbaar komt voor gemeentebrede doelen. Dat is soms een proces van onderop (in Leiden hebben de gebiedsverenigingen besloten een aantal zaken in de sfeer van publiciteit, marketing, kennisverzameling en belangenbehartiging gezamenlijk te doen) en soms een kwestie van een afspraak vooraf (in Leeuwarden is gekozen voor 15% stadsbreed). In Heerenveen zou dat betekenen dat Heerenveen 'n Gouden Plak op 40 tot 80 mille aan financiering vanuit het fonds kan rekenen. Is dat veel, is dat weinig?

Het is weinig als we kijken naar de kosten van marketingactiviteiten. Promotie en marketing zijn, mits goed uitgevoerd, effectief. Ze verhogen omzet en bezoekersaantallen en zijn ook goed voor het zelfvertrouwen van het lokale ondernemerschap. Maar ze kosten geld. Die kosten worden eigenlijk overal gedragen op basis van een financieringsmix: vrijwillige bijdragen, plus subsidies, plus eenmalige gelden. Een bedrag tot 80 mille is niet heel veel geld voor Heerenveen 'n Gouden Plak, maar het is een structurele bodem, waarop het veel gemakkelijker zal zijn om andere middelen aan te trekken.

Een allereerste multiplier van het eigen geld van Heerenveen 'n Gouden Plak uit het fonds zou zijn een vorm van 'horizontale programmering', zodat ook de andere ondernemersverenigingen in Heerenveen een deel van hun trekkingsrecht zullen gaan inzetten voor marketing en promotie. Het ligt zeer voor de hand om een samenhang te ontwikkelen tussen die activiteiten en de acties van Heerenveen 'n Gouden Plak.

Inhoudelijk is overigens tijdens het vooronderzoek aandacht gevraagd voor scherpheid in het profileren van Heerenveen. Er zijn al talloze gemeenten die zichzelf promoten met cultuur, winkels, horeca. Dat onderscheidt niet meer. Het 'unique selling point' van Heerenveen is sport. Sport zou de drager moeten worden van de 'branding' van Heerenveen. Dat geldt des te meer, nu Heerenveen via Akkrum ook een belangrijke speler is geworden in de Friese watersport.

Een tweede aspect van een mogelijk Ondernemersfonds Heerenveen is de plaats van het centrumgebied in Heerenveen. Daar wordt sinds 2010 een reclamebelasting geheven. De winkeliers betalen een uniform bedrag van 420 euro. De opbrengst bedraagt 134.000 euro (waarvan 10.000 bestemd is voor de inningkosten). Het uitbreiden van de reclamebelasting naar andere gebieden dan alleen het centrum, is geen alternatief voor een gemeentebreed fonds op woz-basis. Harde voorwaarde voor het opleggen van een reclamebelasting is dat er ook werkelijk reclame wordt gevoerd. En dat is buiten de winkelgebieden hooguit incidenteel het geval. De perceptiekosten van deze incidenteel gevallen (opsporen, controleren, enzovoort) zullen niet in verhouding staan tot de inkomsten. De binnenstad heeft thans met 134.000 euro (waarvan 10.000 bestemd is voor de inningkosten) wel een mooie uitvalsbasis voor gezamenlijke acties. De 'eigenaren' van de reclamebelasting – de HOV en Koninklijke Horeca, hebben aangegeven zeker de meerwaarde van een woz-fonds te zien. Het is goed voor het centrum wanneer ook de omgeving goed georganiseerd is en kan bijdragen aan de 'branding' van Heerenveen. HOV en KHN willen op het huidige niveau van financiering blijven.

Nu kan een gemeentebreed fonds de reclamebelasting niet vervangen. Het trekkingsrecht van het centrumgebied op het fonds zal nog niet eens de helft zijn van de huidige opbrengst van de reclamebelasting. De oplossing is echter eenvoudig. Bij gelijktijdige invoering van het woz-fonds en verlaging van het tarief van de reclamebelasting blijft de financiële positie van de binnenstad intact. Er is geen enkele belemmering voor het naast elkaar bestaan van beide systemen. Wel zijn afspraken nodig om dubbele rapportage te voorkomen, maar dat is te doen.

De groep bedrijven die thans de reclamebelasting opbrengt (dat zijn nu de gebruikers), kan in beginsel enige lastenverlichting tegemoet zien. Aan het gemeentebrede fonds wordt immers bijgedragen door alle vastgoedposities in de binnenstad, niet alleen door de bedrijven die reclame voeren. Verder kunnen naast de gebruikers ook de eigenaren worden aangeslagen. De opbrengst blijft gelijk, maar het aantal schouders dat de last draagt, neemt toe.

Een derde aspect waar tijdens het vooronderzoek naar gevraagd is, zijn de beheerskosten van het fonds. Die vraag heeft te maken met de tweede natuur van ondernemers om regels, strijkstokken en overhead uit te willen bannen. Daarover twee opmerkingen:

- De inningkosten van een woz-fonds zijn nihil. De 530.000 euro die via de ozb-heffing wordt opgebracht, wordt dus integraal in de vorm van een subsidie aan het fonds beschikbaar gesteld. Omdat de Minister van Financiën de ondernemersfondsen btw-plichtig heeft verklaard, is 530.000 euro ook echt 530.000 euro: de uit het fonds betaalde btw over ingekochte diensten, kan worden teruggevorderd. En met de gemeente wordt een convenant afgesloten, waarin het beginsel van 'non-substitutie' is vastgelegd: de gemeente zal geen taken op het fonds afwentelen en het fonds niet gebruiken om zelf te kunnen bezuinigen op economische activiteiten.
- Een bedrag van 530.000 euro laat zich niet met alleen vrijwilligersinzet beheren. Het dringende advies is om wedegelijk geld vrij te houden voor professionele beheerscapaciteit. In de praktijk snapt elke ondernemer dat: er moet een jaarrekening komen, de administratie moet gevoerd, er is iemand nodig om acties te ontwikkelen, bestuursbesluiten uit te voeren en overzicht te houden en ondernemers te ondersteunen.

Het gaat er om dat de professionele capaciteit die daarvoor nodig is, door de ondernemers ervaren wordt als een echte kwaliteitsverbetering. Het normgetal dat bij de ondernemersfondsen elders in het land circuleert, is 6%. Dat is een acceptabel bedrag voor de beheers- en aanjaagkosten van een fonds.

Het is nog te vroeg om nu al een hoofdcontour van een Ondernemersfonds Heerenveen te schetsen. Er is aan de ondernemers in de kern Heerenveen nog niet gevraagd welke uitdagingen ze voor zich zien en met wie ze zouden willen gaan samenwerken.

Op basis van zeer voorlopige cijfers en op basis van de hierboven gedane uitspraken, kunnen we wel een eerste voorlopig overzicht scheppen. De bedragen voor de gebieden in de kern Heerenveen zijn het resultaat van een ozb-meeropbrengst van 40 euro per ton woz-waarde. Het bedrag van Heerenveen 'n Gouden Plak is het resultaat van een meeropbrengst van 10 euro per ton in de kern Heerenveen. De bedragen voor de gebieden buiten de kern Heerenveen zijn het resultaat van een meeropbrengst van 50 euro per ton. Het totaal komt uit op 590.000 euro. Het agrarisch trekkingsrecht – geschat op 40.000 – staat er echter dubbel in. Dat gaat af van de bedragen in de vier 'buitengebieden'. Die rekensom moet nog gemaakt worden. Aan vermelde bedragen kunnen dan ook geen rechten worden ontleend.

Gebied	Trekkingsrecht
Binnenstad Heerenveen	65.000 (plus naar 220 euro verlaagd tarief voor reclamebelasting)
IBF	66.000
Heerenveen Noord	74.000
H'veen Noord, not-for-profit	51.000
H'veen Zuid (Oude- / Nieuweschoot)	25.000
Heerenveen 'n Gouden Plak	80.000
Overig Heerenveen	69.000
Retributie melkveehouderij	40.000
Akkrum-Nes	22.000, minus melkveehouderij
Jubbega	19.000, minus melkveehouderij
ONMKB	19.000, minus melkveehouderij
Overig buitengebied	30.000, minus melkveehouderij
Organisatie- en fondskosten	30.000

7. Hoe verder.

Heerenveen heeft eerder vroegtijdig afgezien van een gemeentebreed ondernemersfonds vanwege weerstand in het buitengebied, maar de discussie komt steeds weer terug. Uit de nu gehouden consultatie met partijen in het buitengebied, is gebleken dat de weerstand niet verdwenen is. Wel is er beweging en lijkt er een perspectief op een werkbare praktijk. De contouren van een dergelijk praktijk zijn hierboven geschetst. We verwachten niet dat langer wachten of langer discussiëren de situatie nog verandert. Het gaat niet zozeer om kalendertijd. Het gaat veel meer om dynamiek in de discussie te krijgen en om vertrouwen scheppen. De situatie in het buitengebied wordt er, met andere woorden, niet anders van als het fonds nog een jaar langer wordt uitgesteld. Invoering van het fonds per

1 januari 2015 schept juist de mogelijkheid aan het vertrouwen te gaan werken, zeker wanneer de boven beschreven voorwaarden als uitgangspunt worden genomen. Deze inzet zal met de besturen van de geconsulteerde verenigingen besproken moeten worden.

Daarnaast is van belang dat het 'meerderheidsaandeel' in het fonds – de kern Heerenveen -nog niet bevraagd is op opinie, behoeftes, draagvlak, ambities. Er zijn duidelijke indicaties dat er steun is voor invoering van het fonds en dat er ook plannen zijn. De initiatiefnemer voor dit onderzoek, de Vereniging Heerenveen 'n Gouden Plak – heeft steun van alle grote ondernemersverenigingen. De Gemeente Heerenveen heeft laten weten zich te willen inzetten om nog dit jaar tot besluitvorming te komen, mits er een goed onderbouwd voorstel komt. Maar daarmee is nog geen gelopen race.

De meest cruciale stap is nu aan de initiatiefnemers die gezamenlijk onder de vlag van de Vereniging Heerenveen 'n Gouden Plak opereren. Na een vooronderzoek volgt logischerwijs een 'go-' of 'no-go-moment'. Het bestuur moet zeggen: "We zien dat de problemen die we op voorhand zagen, hanteerbaar en gewogen zijn. We gaan nu ons oorspronkelijke voornemen doorzetten". Dat is een belangrijke beslissing. Het gaat niet alleen om de financiering van de marketinginspanningen van Heerenveen 'n Gouden Plak, het gaat om een ondernemersfonds. De Vereniging Heerenveen 'n Gouden Plak neemt dus een verantwoordelijkheid voor het hele vestigingsklimaat. Weliswaar komt er straks een onafhankelijk bestuur van het fonds en hebben alle organisaties hun eigen financiële positie, maar op dit moment is Heerenveen 'n Gouden Plak de vereniging waar gezegd moet worden: 'Dit is het plan, zo gaan we het doen'.

Het is verder aan de deelnemende partijen in de Vereniging Heerenveen 'n Gouden Plak om te beoordelen of zij hun achterban nog willen raadplegen. Zolang het besluit maar eind september genomen is, anders komt het te laat voor gemeentelijke besluitvorming in 2014.

Na een 'go-besluit' door Heerenveen 'n Gouden Plak is het nog steeds geen gelopen race. Er is dan een maand de tijd om een plan op te stellen dat enerzijds voldoende overtuigingskracht heeft voor de gemeenteraad en anderzijds voldoende duidelijkheid verschaft aan alle partijen over hoe het gaat werken en wat de rollen zijn. Ingrediënten voor de werkzaamheden in die maand oktober zijn:

- Er komt een werkconferentie van Heerenveen 'n Gouden Plak met alle geconsulteerde partijen, om de afweging kenbaar te maken, de aanbevelingen uit dit rapport als afspraak vast te leggen en een begin te maken met het inhoudelijk gesprek.
- Heerenveen heeft een omvangrijke 'not for profit'. Die is voor een deel aangehaakt bij Heerenveen 'n Gouden Plak, maar moet afzonderlijk bevestigd worden.
- Er is een overleg van de 'Big Ten', de tien grote bedrijven uit Heerenveen. Steun van een dergelijk netwerk is van zeer groot belang voor een ondernemersfonds.
- De propositie die Heerenveen 'n Gouden Plak aan Heerenveen doet, moet voldoende geloofwaardig opgeschreven om financiering uit het ondernemersfonds mogelijk te maken.
- De rol van de gemeente moet beschreven worden.
- De trekkingsrechtensystematiek moet in meer detail worden uitgewerkt
- Er moet een governance structuur van het fonds ontworpen worden.

De gemeente moet uiterlijk eind oktober weten waar ze aan toe is. Uitwerkingskwesties als de governance en de detaillering van de trekkingsrechten, kunnen ook in november nog aan de orde komen. De inzet kan zijn dat op het moment waarop de raadscommissie op 4 december het ondernemersfonds bespreekt, een compleet dossier aanwezig is, inclusief alle afspraken die met partijen gemaakt zijn. Dat dossier krijgt na 1 januari 2015 de status van werkplan van het Ondernemersfonds Heerenveen.

Een kanttekening zou – tenslotte – mogelijk zijn bij het tempo. Krijg je een beter besluit wanneer je het een jaar uitstelt? De inschatting van de onderzoekers is van niet. Dat extra jaar wordt gebruikt om nog langer naar elkaar te kijken. Besluitvorming nog dit jaar maakt het mogelijk om in elkaar te gaan investeren.

8. Bijlage 1: Context: groeiende behoefte aan structurele oplossingen.

De trend naar de vorming van ondernemersfondsen is een beweging 'van onderop'. De analyse is steeds dat de gezamenlijke taken van het bedrijfsleven zo veeleisend worden, dat ze bijna niet meer op basis van vrijwilligheid verricht kunnen worden. De overheid heeft flink aan die eisen bijgedragen. Zo is het in onderhandelingen over de aanleg van infrastructuur niet bijzonder meer dat ook het bedrijfsleven soms een financiële duit in het zakje doet, om te laten zien dat er een echt commitment bestaat. Subsidiereregelingen en KVO-processen vergen een private cofinanciering. Bij het schoon en veilig houden van de bedrijfsomgeving is de overheid steeds meer gaan vragen om een eigen inzet van de bedrijven. Daar is recent het appel op de maatschappelijke verantwoordelijkheid van bedrijven bij gekomen en zeer recent natuurlijk de politieke waarden van participatie en zelfsturing.

Daarnaast hebben de bedrijven veel private taken gemeenschappelijk te verrichten. Dat varieert van samenwerking met het onderwijs (met het oog op het veiligstellen van de personeelsvoorziening) tot aan gezamenlijke promotie en marketing en gezamenlijke innovatie.

Zoals bekend was Leiden de eerste gemeente met een ondernemersfonds op basis van de Wet Onroerende Zaken. In het noorden beschikken ook Leeuwarden, Leek, Schiermonnikoog, Groningen, Assen en Meppel inmiddels over een fonds op dezelfde basis. In Súdwest Fryslân worden voorbereidingen getroffen, gericht op een start per 1 januari 2016. Als we bij de 30 gemeentebrede fondsen kijken dan zien we een reeks van motieven. Het begint bij de wens om concrete voorzieningen te financieren, zoals promotie in winkelgebieden en beveiliging op bedrijventerreinen. Het gaat verder met park- en city- en dorpsmanagement, deskundigheidsbevordering en onderzoek. En het kan ook gaan om politieke doelen, als effectieve beleidsbeïnvloeding, emancipatie en vorming van een nieuwe 'civil society'. Omdat de gehele categorie niet-woningen meedoet, kan ook de oriëntatie per fonds verschillen. Sommige fondsen worden getrokken door onderwijs en zorg, anderen door de retail en weer anderen door de bedrijventerreinen. Bij de totstandkoming van een fonds wordt meestal een kritisch debat gevoerd, vaak volgens de 'what is in it for me' vraag. Als de bijdrage aan het fonds via de belastingkas een investering is, dan willen veel bedrijven een goed beeld hebben wat ze er voor terug kunnen krijgen. Dat kan leiden tot voorwaarden, waar een eenmaal ingericht fonds binnen enkele jaren aan moet gaan voldoen. Andere ondernemers steken veel meer in op het algemeen belang. Een fonds is hun ogen goed voor het organiserend vermogen van een gemeenschap. In Heerenveen is deze combinatie van motieven nadrukkelijk aan de orde. Het gaat er niet alleen om een aantal voorzieningen gefinancierd te krijgen. Het gaat er ook om het vestigingsmilieu in zijn geheel weerbaarder te maken.

Er is dus geen vaststaand format of stramien. Een ondernemersfonds is niet een regelgestuurde, maar een ondernemerschapgestuurde omgeving. Tussen de fondsen heeft zich inmiddels wel een 'good practice' benadering ontwikkeld. Er is een Landelijk Platform van Ondernemersfondsen, waar die 'good practice' ook bewaakt en besproken wordt. Een paar onderdelen van die 'good practice' zijn:

- De afspraak met het Ministerie van BZK dat een verhoging van de OZB voor de categorie ‘niet-woningen’ buiten de macronorm valt die het kabinet en de VNG voor de lokale lastenstijging hebben afgesproken.
- De afspraak met het Ministerie van Financiën dat ondernemersfondsen btw-plichtig zijn (en dat afgedragen btw over betaalde diensten dus terugvorderbaar is).
- De onderlinge afspraak dat de beheerskosten van een fonds de 6% niet te boven zullen gaan.
- Enerzijds vestiging van een trekkingsrecht op het fonds vanuit de werkgebieden (of sectoren) waar het geld wordt opgebracht, teneinde het ‘eigenaarschap’ van het fonds zo sterk mogelijk te maken: bestedingsbeslissingen dichtbij de individuele ondernemer.
- Anderzijds voldoende mogelijkheden voor flexibiliteit, voor verbindingen tussen gebieden en sectoren en voor een gemeentebrede inzet.
- Intentie dat bestedingsbeslissingen op democratische en transparante grondslag genomen worden, zo mogelijk binnen het verband van een ondernemersvereniging.
- Afspraak dat de verenigingen volkomen vrij zijn in het vaststellen van hun bestedingsdoelen.
- In een convenant met de gemeente vast te leggen afspraak dat de gemeente zich niet inhoudelijk bemoeit met de bestedingen, tenzij de ondernemers daar zelf om vragen (bijvoorbeeld in het geval van een vorm van een private contrafinanciering om publiek geld binnen te halen).
- In een convenant met de gemeente vast te leggen afspraak over ‘non-substitutie’ (geen gemeentetaken op het fonds afwentelen).

9. Bijlage 2: Respondentenlijst.

Met onderstaande personen, als vertegenwoordigers van genoemde verenigingen en instellingen, zijn in het kader van dit vooronderzoek gesprekken gevoerd.

Verenigde Ondernemers Akkrum-Nes	Wieberen Jongbloed, voorzitter Sigrid Hiemstra, secretaris Sita Welles, lid Arno ter Hart, lid
HNI Jubbega-Hoornsterzwaag	Pieter Hessels, voorzitter Greet Musch, lid Jannie Grupstra, lid Aaltje Eijer, lid Albert Smit, lid
Ondernemersvereniging ONMKB	Adri Ruitenbeek, voorzitter
Stichting De Frije Wiken	Ate Westra, voorzitter Greet Musch, lid Ate Eijer, lid
LTO, afdeling Heerenveen	Henk Mulder, secretaris Johannes Dijkstra, lid
Sportstad Heerenveen	Fedde Pronk, directeur Rinse Bleeker, algemeen manager
Rabobank Heerenveen –Zuidoost Friesland	Rients Schuddebeurs, directievoorzitter
Gemeente Heerenveen	Coby van der Laan, wethouder Jelle Zoetendal, wethouder Marianne de Jeu, beleidsadviseur John van de Wiel, beleidsadviseur

Op woensdagavond 3 september 2014 heeft in Hotel Tjaarda in Oranjewoud, op uitnodiging van de Vereniging Heerenveen 'n Gouden Plak, een bijeenkomst plaatsgevonden voor de leden van de raadscommissie Algemene Zaken en de Auditcommissie van de gemeente Heerenveen.

Het vooronderzoek is uitgevoerd door:

KLAAS
MEE PRATEN MEE DENKEN MEE HELPEN

BLAAUWBERG
strategie ontwikkeling & kennis transfer

www.meiklaas.nl | info@meiklaas.nl
06 – 53 63 14 86

www.blaauwberg.nl | aartvanbochove@blaauwberg.nl
071-524 7500